

Els Witte, *Politieke machtsstrijd in en om de voornaamste Belgische steden 1830-1848* (Pro Civitate, Historische uitgaven, reeks in -8°, XXXVII; 2 dln, Brussel, 1973, 491 en 133 blz.).

Het doctoraat van E. Witte, bekroond met de prijs Pro Civitate 1968, is in verschillende opzichten merkwaardig en waardevol. Vooreerst door het verwerkte bronnenmateriaal. Het politiek archief van twintig Belgische steden en van de personages die bij de machtsstrijd in die steden tussen 1830 en 1848 betrokken waren, de kranten en brochures van dezelfde periode, kerkelijk, privé en rijksarchief, in totaal tweeënzestig fondsen, drieëntwintig brochures en honderdtwee kranten, lieten de auteur toe belangrijke feitelijke informatie te verstrekken over episodes uit onze geschiedenis die tot nu toe slechts in vage termen omschreven waren gebleven. Zo wordt de opkomst en evolutie van de radicalen voor een der eerste malen systematisch uiteengezet, het lot van de orangistische en réunionistische beweging beschreven, de rol van de vrijmetselarij binnen de liberale partij aange-toond en het feitelijke bestaan van een katholieke partij organisatie vanaf 1830 bewezen. Alleen reeds vanuit het oogpunt van de louter beschrijvende historiografie staat men hier voor een belangrijk werk. Vooral het tweede deel, waar de liberale politieke strategie ontleed wordt aan de hand van eerstehands informatie: de loge-archieven, betekenen fundamentele bijdrage tot onze feitenkennis van de Belgische politieke geschiedenis.

Het klinkt bijna indecent bij deze studie enige bronkritische bemerking te maken, tenzij ze in positieve zin geformuleerd wordt. Het is zeker dat in de passage waar gehandeld wordt over de organisatorische voorsprong en machtshantering van de katholieken, veel aanvullende informatie zou kunnen gevonden worden in lokaal kerkelijk archief. Dr. Witte consulteerde wel diverse bisschoppelijke archieven maar zou voor bepaalde gebeurtenissen, die nu soms op gezag van anticlericale kranten worden beschreven, veel 'clericaler' bewijsmateriaal hebben kunnen vinden in de kanaal en parochiaal archief. Deze onvolkomenheid (samen met de zetduiveltjes: bijvoorbeeld *Mgr. Aubert* (?), 'Salus patrie, religionis incolunitas, cuiusque felicitas...' (150)) verdwijnt in het niet vergeleken bij de documentatie geput uit andere archieven, en de wijze waarop deze verwerkt werd.

Want dr. Witte heeft het niet bij een louter beschrijvende geschiedschrijving willen laten. Ze behoort tot de generatie historici die voor zijn vak gekozen heeft in een tijd dat de zin van Clio's werkmethode en geloofwaardigheid sterk op de helling wordt gezet. Op het ogenblik dat van verschillende zijden de waarde van het geschiedenisonderricht wordt in twijfel getrokken, kan geen historicus zich nog veroorloven in zijn inleiding de vraag naar de zin en de bruikbaarheid van zijn jarenlang opzoekingswerk uit de weg te gaan. Dr. Witte heeft met haar studie en door haar werkmethode ons inziens op overtuigende wijze het bewijs geleverd van de waarde van haar antwoord op deze belangrijke vraag. Door van meet af aan haar onderwerp vanuit interdisciplinaire, in casu historische en politicologische werkhypothese aan te vatten is ze erin geslaagd verbanden, processen en recurrenties aan te wijzen die bij een traditionele descriptieve geschiedschrijving zouden verloren zijn gegaan. Deze opzet veronderstelde én de kennis van de huidige stand van de politicologische theorie én de historische bekwaamheid om de documenten en gegevens te verzamelen waaraan deze theorieën konden getoetst worden. De politicologische formules werden in het laboratorium van de geschiedenis naar hun toepasbaarheid uitgetest aan een veelheid van feiten en situaties die een onderzoek naar actuele toestanden nooit had kunnen bieden.

Deze werkmethode bepaalde het verloop van de uiteenzetting. In plaats van een chronologische werd voor een systematische volgorde gekozen, waardoor achtereenvolgens het gezagswisselingsproces rond 1830 van revolutionairen naar contrarevolutionairen wordt nagegaan, het machtsverwervingsproces van de anticlericalen ten koste van de clericalen

tussen 1830 en 1847 en ten slotte het machtsopbouw- en afbraakproces van de radicale minoriteit binnen de liberale partij (1830-1848) en de factoren die deze processen bepaalden. De veelheid der casussen en de rijkdom van het verzamelde materiaal (twintig steden, drie processen) laten schrijfster toe haar besluiten in meer algemene termen te formuleren en tonen op overtuigende wijze de eigen en onvervangbare bijdrage van de geschiedenis tot de kennis van de menswetenschappen in het algemeen.

Door haar aanpak van zaken reageert mevrouw Witte duidelijk tegen een bepaalde richtingsloosheid van vele vroegere historische publicaties, die, in naam van een zogeheten objectiviteit, de historische gebeurtenissen in een ver en ongevaarlijk verleden isoleerden. Het synthesewerk beperkte zich in vele gevallen tot het leggen van verbanden tussen eenmalige feiten, zonder dat men zich bekommerde om de verworvenheden van zusterdisciplines die het historische feitenmateriaal in een breder kader zouden hebben helpen situeren. Dr. Witte kiest duidelijk voor een andere werkwijze. Geen zogenaamd, exhaustieve inventaris meer van alle verworven feitenkennis, maar een zorgvuldige, in functie van vooropgestelde werkhypothesen doorgevoerde, maar vooral bewuste selectie der documenten.

Het is overigens maar dank zij deze bewust gekozen beperktheid van gezichtshoek dat het de auteur mogelijk was dergelijke massa materiaal op relatief korte tijd door te nemen. Men mag zeggen dat de hier toegepaste werkwijze niet alleen brede perspectieven opent voor wat betreft de mogelijkheden tot samenwerking en onderlinge aanvulling tussen de geschiedenis en de andere menswetenschappen, maar ook een oplossing en bruikbare methode voorstelt aan de soms door de enormiteit van het te verwerken materiaal overspoelde contemporanisten. 'In der Beschränkung zeigt sich der Meister': in plaats van zich te laten leiden door toevallige beperkingen en onbewuste a-priorismen tracht Witte door de duidelijke aflijning van haar onderzoeksveld en de expliciete vooropstelling van haar werkhypothesen een zo exact en eerlijk mogelijke informatie te geven. De theoretische grondslagen van deze aanpak van zaken werden onlangs nog systematisch uiteengezet¹.

Een belangrijk werk dus, zowel methodologisch als door het aangebrachte materiaal, dat als een der eerste consequente en systematische toepassingen van het principe van de interdisciplinariteit door de beoefenaars van de politieke geschiedenis mag beschouwd worden. Zonder deze werkmethode als de enige zinvolle manier van geschiedbeoefening te willen voorstellen, en het belang van de traditionele geschiedschrijving te willen ontwaarden, mag toch gesteld dat dr. Witte's werk kan bestempeld worden als een der meest geldige antwoorden op de uitdagingen die de muze van de geschiedenis vandaag vanuit vele hoeken voor de voeten worden geworpen.

Jan Art

G. W. B. Borrie, *Pieter Lodewijk Tak (1848-1907). Journalist en politicus*. (Sociaal-historische Studiën nr. VI, Assen: Van Gorcum, 1973, xii + 327 blz., ill., f 49,- met een woord vooraf door dr. W. Drees sr.).

Het stemt wel tot nadenken dat het in een land als Nederland zesenzestig jaar moet duren voor de biografie wordt geschreven van de in 1907 overleden P. L. Tak, een van de topfiguren uit de geschiedenis van het Nederlandse socialisme, een man die in zo hoge mate de kwaliteiten belichaamde die men de ware politieke, sociale en culturele voorman graag

1. H. Gaus en E. Witte, 'L'histoire, science du comportement', *Revue belge d'histoire contemporaine*, IV (1973) iii-iv, 475-501.